

ILKKA KUUSISTO ORCHESTRAL WORKS

PEKKA KUUSISTO *violin*

LAHTI SYMPHONY ORCHESTRA / JAAKKO KUUSISTO

KUUSISTO, ILKKA (b. 1933)

SYMPHONY No. 1 (1998) *(Tactus Oy)* 34'20

1	I. <i>Andantino</i>	9'50
2	II. <i>Marcia</i>	8'14
3	III. <i>Rubato</i>	8'39
4	IV. <i>Allegro</i>	7'27

CONCERTINO IMPROVVISANDO (2006) *(Tactus Oy)* 20'46 for violin and small orchestra

5	I. <i>Andante e rubato</i>	7'18
6	II. <i>Slow and sweet</i>	7'33
7	III. <i>Fast</i>	5'52

PEKKA KUUSISTO *violin*

8 KUN TALO ALKAA SOIDA (1992) *(Tactus Oy)* 18'29

(WHEN THE HOUSE BEGINS TO RESOUND)

Cantata for baritone and orchestra

JORMA HYNNINEN *baritone*

TT: 74'38

LAHTI SYMPHONY ORCHESTRA (SINFONIA LAHTI)

JYRKI LASONPALO *leader*

JAAKKO KUUSISTO *conductor*

Ilkka Kuusisto is an eclectic composer, and proud of it.

Some would take the view that eclecticism, the free combination of influences and stylistic trends, is an embarrassing or even a reprehensible quality. But Kuusisto allows everything he has heard and assimilated to feature in his compositions, remarking: 'I forgive myself for writing the sort of music that I myself like.'

Kuusisto (b. 1933) studied composition, for instance under Aarre Merikanto, but for a long time he did not particularly regard himself as a composer. Instead, he was a craftsman who always wrote music for some specific occasion: when working for the theatre he wrote stage music, as an organist he wrote liturgical compositions and when he was a choral conductor he wrote and arranged choral pieces. 'From all of this I cooked up a stew that I am constantly stirring.' A special flavour is added to the stew by jazz, as Ilkka Kuusisto started his musical career in 1948 as a jazz pianist.

An important part of Ilkka Kuusisto's production consists of operas, beginning in 1974 with *Muumiooppera* (*The Moomin Opera*), which was followed by other commissions. Once, during the 1990s, he appeared on breakfast television and was asked why he wrote operas in particular. 'Because they were commissioned. But I could compose something smaller, even a symphony, if somebody ordered one', the composer replied. Osmo Vänskä, who at the time was the Lahti Symphony Orchestra's principal conductor, heard the interview and did indeed commission a symphony from Kuusisto.

Suggesting that the stature of the symphonic genre is modest can be seen as a typical example of Kuusisto's mischievous humour. His *Symphony No. 1* (1998) – which the composer dedicated with gratitude to Osmo Vänskä – is nevertheless a major work in terms both of scale and of form.

The symphony was composed specifically for the Lahti Symphony Orchestra; there are prominent solo parts for various wind instruments, for instance the trumpets, horn and cor anglais. Kuusisto explains that, while composing, he was thinking

of individual principal players in the Lahti Symphony Orchestra, people at the forefront of their respective fields.

The atmosphere of the symphony, especially of its first part, is bright and optimistic. ‘I was composing in a state of summer enchantment’, Kuusisto explains – adding, so that nobody is left in any doubt: ‘The cuckoo’s call is heard before ten bars have passed.’ From the orchestra we hear an abundance of other summer forest sounds.

The second movement, too, takes the listener to the forest – Sherwood Forest, to be precise. In this movement Kuusisto used material derived from his ballet *Robin Hood* (1985), which had remained unperformed at the time because the work’s American commissioner ran into financial difficulties. The listener has no difficulty in imagining human bodies in motion, as the music moves furtively, crackles and frolics. A vivid third movement with rich tonal colours and an explosively energetic fourth movement complete the work.

The story of the violin concerto *Concertino improvvisando* (2006) begins with a grant application that Ilkka Kuusisto sent in and then forgot. To his surprise, he then heard that he had indeed been awarded the grant, to compose a violin concerto. He turned to his son, the violinist Pekka, and asked what sort of concerto was worth composing, what sort of piece was still missing from the repertoire. Pekka suggested a concerto in which the soloist would be able to improvise – not just in the cadenzas.

And thus the concerto came to be written. It became a three-movement work, each movement rooted in a tradition from a different continent: the first movement is based on Nordic folk music, the middle movement is an example of slow swing, whilst in the last movement we hear cheerful Latin American rhythms. The work displays both Kuusisto’s affinity for combining different styles and also his jazz background: the improvisatory sections are provided with indications of chords, on the basis of which the soloist can bring his own vision to life.

The work was premièred by Lasse Joamets with the Lapland Chamber Orchestra;

on this recording it is the turn of Pekka Kuusisto, the work's conceptual father. Ilkka Kuusisto did not have any specific soloist in mind, however; indeed, his objectives were partly educational. Because improvisation is not especially familiar to classical violinists, this work gives them the opportunity to use their instrument in a new, free manner.

Pekka Kuusisto is a virtuoso violinist who can do anything he likes with his instrument. In this work he does not wish to play traditional jazz, nor blues riffs; his improvisations have other sources of inspiration. On occasion he lays his violin aside and whistles a swing chorus. The written-out themes and the improvised passages merge imperceptibly. Without knowing how the music is notated, it is impossible to tell which passages are prescribed by the composer and which spring from the soloist's imagination. Both the composition and its interpretation are characterized by a relaxed, easy-going, folksy ambience.

The building of Helsinki's new opera house in the early 1990s marked an important turning point in Finnish musical life. Ilkka Kuusisto was the last chief executive of the old opera house; it was his task to oversee the transition to the new building.

Kuusisto's successor was Walton Grönroos, an opera singer from the Åland islands and thus a native Swedish speaker, who did not trust his abilities to give a speech in Finnish. He therefore commissioned his predecessor to write a festive cantata in which he could sing instead of speaking. *Kun talo alkaa soida* (*When the house begins to resound*), to a text by Lassi Nummi, was composed in 1992 for the inauguration of the new opera house the following year.

The cantata has links to other former chief executives of the opera as well: it is dedicated to the memory of Alfons Almi (1904–91), who worked unstintingly on behalf of the new opera house and, before his death, was able to be present when the corner stone was laid. The baritone soloist on this recording is Jorma Hynninen, who was the Finnish National Opera's artistic director in Kuusisto's era. The piece gives

him the opportunity to demonstrate one of his many strengths as a singer: his clear and expressive enunciation of the text.

Nummi's text borrows from the Bible, the *Kalevala* and from the philosophy of Arthur Schopenhauer, but the composition itself borrows from even further afield, and does so with even greater insouciance. Stylistically it displays a joyful eclecticism, in which a rugged orchestral fanfare suddenly gives way to sensitive tone-painting and then a vigorous march. Amid everything is the accordion, playing popular dance rhythms. Every musical genre is welcome when the house begins to resound.

The conductor of this recording is Jaakko Kuusisto, himself a violinist, composer, arranger and mould-breaker – a professional musician who is impossible to pigeonhole, just like his father.

© *Jarmo Papinniemi 2011*

Pekka Kuusisto is an unusually versatile musician, equally at home as a concerto soloist or in electronic music. He started to play the violin at the age of three and studied at the East Helsinki Music Institute, Sibelius Academy and Indiana University. His principal teachers were Géza Szilvay, Tuomas Haapanen, Miriam Fried and Paul Biss. In 1995 Pekka Kuusisto was the first Finnish player to win the International Jean Sibelius Violin Competition.

Kuusisto combines the roles of soloist and conductor in his collaborations with the Tapiola Sinfonietta, Virtuosi di Kuhmo, Australian Chamber Orchestra, London Chamber Orchestra, Scottish Chamber Orchestra and Britten Sinfonia. Among the other ensembles with which he works regularly are KRAFT, The Luomu Players and Subterraneo. He has also collaborated with the song group Rajaton, the jazz group Trio Töykeät, the Don Johnson Big Band, the techno band Rinneradio and the American group Salsa Dura. Kuusisto's chamber music partners include the pianist

Olli Mustonen and the guitarist Ismo Eskelinen. Pekka Kuusisto is artistic director of Meidän Festivaali (Our Festival), and he has devised a wide-ranging series of concerts at Hämeenlinna's Verkatehdas concert hall for the period 2009–12.

Jorma Hynninen, baritone, studied at the Sibelius Academy in Helsinki, and under Luigi Ricci and Kurt Overhoff. In 1970 he gave his first public concert and also made his début with the Finnish National Opera, of which he is still a regular member. He has also served as artistic director for the Finnish National Opera and the Savonlinna Opera Festival. He has performed at the Metropolitan Opera in New York, the Vienna State Opera, Milan's La Scala and the Bavarian State Opera. Hynninen has combined his operatic career with regular concert appearances with the world's leading orchestras and maestros, such as Seiji Ozawa, Kurt Masur, and Esa-Pekka Salonen. As a recitalist he has also performed in the major cities of Europe and North America.

The **Lahti Symphony Orchestra** (Sinfonia Lahti) has, under the direction of Osmo Vänskä (principal conductor 1988–2008), developed into one of the most notable in Europe. The orchestra's artistic adviser in the years 2008–11 was Jukka-Pekka Saraste, and in the autumn of 2011 Okko Kamu took up the post of principal conductor. Since 2000 the orchestra has been based at the wooden Sibelius Hall (with internationally renowned acoustics by Artec Consultants from New York). The orchestra has undertaken many outstanding recording projects for BIS, winning two *Gramophone* Awards, the Grand Prix du Disque from the Académie Charles Cros, two Cannes Classical Awards and a Midem Classical Award. The orchestra has gained three platinum discs and several gold discs, for example for its recordings of the original version of Sibelius's *Violin Concerto* (1992) and 'Finnish Hymns' (2001). The Lahti Symphony Orchestra has played at numerous music festivals, including the BBC Proms in London and the White Nights festival in St Petersburg. It has also per-

formed in Amsterdam, at the Musikverein in Vienna and at the Philharmonie in Berlin, and has toured in Spain, Japan, Germany, the USA and China. In 2003, Japanese music critics voted the orchestra's performance of Sibelius's *Kullervo* as Japan's best classical concert of the year. Each September the Lahti Symphony Orchestra organizes an international Sibelius Festival at the Sibelius Hall.

Since his appointment as leader of the Lahti Symphony Orchestra in 1999, **Jaakko Kuusisto** has worked with that ensemble in a variety of roles, ranging from solo appearances to conducting and leading concerts and recordings, with repertoire ranging from Bach to the music of our time, including best-selling collaborations with Finland's leading *a cappella* group Rajaton performing the music of ABBA and Queen. Kuusisto also leads the orchestra's annual Spring Festival, focusing on classical-romantic repertoire.

Jaakko Kuusisto held the position of principal guest conductor with the Oulu Symphony Orchestra from 2005 until 2009, also acting as artistic advisor during his last season with the orchestra. Orchestras with which he has appeared as a guest conductor include the Minnesota Orchestra, Belgium's deFilharmonie, Trondheim Symphony Orchestra, Belgrade Philharmonic Orchestra and several chamber orchestras including the Tapiola Sinfonietta and the chamber orchestras of Lausanne and Tallinn. As a violinist, Kuusisto has won awards at international competitions and has performed as a soloist and chamber musician on several continents. He has recorded extensively for BIS, focusing on the chamber music repertoire of Jean Sibelius. His discography also includes the violin concertos of Rautavaara, Pulkkis, Sallinen and Bach, and also Aho's *Sinfonia Concertante*. Jaakko Kuusisto is active as a composer and arranger; his work list includes chamber music, opera, and music for film. His family opera *The Canine Kalevala* has enjoyed considerable success, and his recent works include music to the film *Under the North Star*, performed by the Lahti Symphony Orchestra under his own baton.

Ilkka Kuusisto on eklektikko ja ylpeä siitä.

Joidenkin mielestä eklektismi, vaikutteiden ja tyyliuuntien vapaa yhdistely, on noloa tai jopa tuomittavaa. Mutta Kuusisto antaa kaiken kuulemansa ja omaksumansa näkyä sävellyksissään. ”Annan itselleni anteeksi sen, että kirjoitan sellaista musiikkia, josta itse pidän”, hän sanoo.

Kuusisto (s. 1933) on opiskellut säveltämistä muiden muassa Aarre Merikannon johdolla, mutta pitkään aikaan hän ei pitänyt itseään varsinaisesti säveltäjänä. Sen sijaan hän oli käsityöläinen, joka teki musiikkia aina jotakin käyttötarkoitusta varten: teatterissa työskennellessään hän sävelsi näyttämölle, urkurina ollessa syntyi liturgisia sävellyksiä, kuoron johtajana piti säveltää ja sovittaa kuoromusiikkia. ”Tästä kaikesta syntyi soppa, jota jatkuvasti hämmennän.” Oman makunsa soppaan antaa jazz, aloittihan Ilkka Kuusisto muusikon uransa vuonna 1948 jazz-pianistina.

Huomattava osa Ilkka Kuusiston tuotannosta on oopperoita. Kaikki alkoi *Muumi-oopperasta* vuonna 1974, ja siitä pitäen oopperoita tilattiin yhä uusia. Kerran 1990-luvulla häneltä kysyttiin aamutelevisiossa, miksi hän säveltää nimenomaan oopperoita. ”Koska niitä on tilattu. Mutta voisin minä säveltää jotain pienimuotoisempaa, vaikka sinfonian, jos joku tilaisi”, vastasi säveltäjä. Sinfonia Lahden silloinen ylikapellimestari Osmo Vänskä kuuli haastattelun ja todellakin tilasi Kuusistolta sinfonian.

Huomautus sinfonian pienimuotoisuudesta oli Kuusistolle tyypillistä piruilua. Ilkka Kuusiston *I Sinfonia* – jonka säveltäjä on kiitollisin mielin omistanut Osmo Vänskälle – on laajamittainen ja laajamuotoinen sävelteos.

Sinfonia on kirjoitettu nimenomaan Lahden orkesterille. Monilla puhaltimilla, kuten trumpeteilla, käyrätorvilla, englannintorvella, on näyttäviä solistisia osuuksia. Kuusisto kertoo ajatelleensa säveltäessään tiettyjä Sinfonia Lahden äänenjohtajia, jotka edustavat alansa huippua.

Sinfonian, etenkin sen alkupuolen, tunnelma on valoisa ja optimistinen. ”Sävelsin kesäisen tunteen vallassa”, Kuusisto kertoo ja lisää, ettei se jääne kenellekään

epäselväksi. ”Käki kukkuu ennen kuin kymmenen tahtia on kulunut.” Orkesterista tulvii muitakin kesäisen metsän ääniä.

Myös toinen osa vie kuulijansa metsään – ja se metsä on nimeltään Sherwood. Kuusisto nimittäin käytti tähän osaan aineksia säveltämästään *Robin Hood* -baletista, joka jäi aikoinaan esittämättä teoksen amerikkalaisen tilaajan ajauduttua talousvaikeuksiin. Kuulijan on helppo kuvitella silmiensä eteen ihmishahmojen liikettä, kun musiikki hiiviskelee, räiskyy ja kisailee. Rikkailla sointiväreillä maalaileva kolmas osa ja räjähtävän energinen neljäs osa täydentävät teoksen.

Viulukonsertto *Concertino improvvisando* sai alkunsa apurahahakemuksesta, jonka Ilkka Kuusisto lähetti ja unohti. Yllätyksekseen hän sai tietää saaneensa apurahan viulukonsertton säveltämistä varten.

Hän kääntyi viulistipoikansa Pekan puoleen ja kysyi, minkälainen konsertto kannattaisi tehdä, minkälainen puuttuu? Pekka ehdotti sellaista konserttoa, jossa solisti saisi improvisoida muutakin kuin kadenssit.

Sellainen konsertto syntyi. Teokseen tuli kolme osaa, joista jokainen nojaa eri mantereelta peräisin olevaan traditioon: avausosan pohjana on pohjoismainen kansanmusiikki, keskimmäisen osa on hidas swing, ja päätösosassa soivat hilpeät latinalaisamerikkalaiset rytmit. Kuusiston mieltymys tyylien yhdistelyyn näkyy teoksessa, samoin hänen jazz-taustansa: improvisatoriset osat on varustettu sointumerkein, joiden pohjalta solisti voi toteuttaa omat näkynsä.

Teoksen kantaesityksen soitti Lapin Kamariorkesteri solistinaan Lasse Joamets. Idean isän Pekka Kuusiston vuoro tulee tällä levyllä. Ilkka Kuusisto ei kuitenkaan ajatellut säveltävänsä kenellekään tietylle solistille, vaan tavoitteet olivat osittain pedagogiset: koska improvisointi ei ole kovin tuttua klassisille viulisteille, tämä teos antaa heille mahdollisuuden käyttää instrumenttiaan uudella tavalla, vapaasti.

Pekka Kuusisto on viuluvirtuoosi, joka tekee soittimellaan mitä haluaa. Tässä teoksessa hän ei halua soittaa perinteistä jazzia eikä etenäkään blues-riffejä, vaan improvisaatiot lähtevät toisenlaiselta pohjalta. Välillä hän jättää viulunsa syrjään ja

viheltää yhden swing-choruksen. Kirjoitetuista teemoista liu'utaan improvisoituihin osuuksiin huomaamattomasti. Nuottikuvaa tuntematta on mahdoton tietää, mitkä jakso-ot ovat peräisin säveltäjän päästä, mitkä solistin. Sekä sävellystä että sen tul-
kintaa leimaa rento, letkeä pelimannihenki.

Uuden oopperatalon rakentaminen 1990-luvun alussa oli merkittävä käännekohta suomalaisessa musiikkielämässä. Ilkka Kuusisto oli vanhan oopperatalon viimeinen johtaja. Hänen tehtäväkseen oli annettu johdattaa ooppera uuteen taloon.

Kuusiston seuraaja oli ahvenanmaalainen oopperalaulaja Walton Grönroos, joka ei luottanut kykyynsä pitää puheita suomen kielellä. Niinpä hän tilasi edeltäjältään juhla-kantaatin uuden talon avajaisiin, jotta hän voisi puhumisen sijasta laulaa. Tekstin kirjoitti runoilija Lassi Nummi. Teoksen nimeksi tuli ***Kun talo alkaa soida***.

Kantaattiin liittyy muitakin entisiä oopperanjohtajia: se on omistettu Alfons Almil-
le (1904–1991), joka ponnisteli voimiaan säästämättä uuden oopperatalon puolesta ja ehti ennen kuolemaansa olla mukana peruskiven muurauksessa. Tällä levyllä laulusolistina on baritoni Jorma Hynninen, joka toimi Kansallisoopperan tai-
teellisena johtajana Kuusiston kaudella. Teos tuo hyvin esiin yhden hänen lukuista-
vahvuuksistaan laulajana eli selkeän ja ilmeikkään tekstin käsittelyn

Teksti lainailee Raamattua, *Kalevalaa* ja Arthur Schopenhauerin filosofiaa, mutta sävelly-
s sävellyys lainaa vielä laajemmalta ja vielä suruttomammin. Tyylilaji on iloinen eklek-
tismi, jossa jylhä orkesterifanfaari vaihtuu äkisti herkäksi sävelmaalailuksi ja edel-
leen pontevaksi marssiksi. Kaiken keskelle ilmestyy hanuristi päästelemään kansan-
omaisia tanssirytmiejä. Mikään musiikinlaji ei jää vieraaksi, kun talo alkaa soida.

Kapellimestarina tällä levyllä toimii Jaakko Kuusisto, joka on myös viulisti, sävel-
täjä, sovittaja ja raja-aitojen ylittäjä – mihinkään lokeroihin mahtumaton musiikin
ammattilainen, aivan kuten isänsä.

© Jarmo Papinniemi 2011

Pekka Kuusisto on tullut tunnetuksi harvinaisen monipuolisena ja avarakatseisena muusikkona, joka on yhtä kotonaan niin viulukonserttojen solistina kuin vaikkapa elektronisen musiikin maailmassa. 3-vuotiaana aloitettu viulunsoiton opiskelu kuljetti Kuusiston Itä-Helsingin musiikkiopistosta Sibelius-Akatemian kautta Indianan yliopistoon. Tärkeimmät opastajat olivat Géza Szilvay, Tuomas Haapanen, Miriam Fried ja Paul Biss. 1995 Pekka Kuusisto voitti ensimmäisenä suomalaisena Jean Sibelius -viulukilpailun.

Kuusisto on yksi Tapiola Sinfoniettan taiteilijapartnereista. Yhteistyön tavoitteena on kamarimusiikillinen yhteysoitto ilman varsinaista kapellimestaria. Tällaista solistin ja orkesterinjohtajan yhdistävää työtä hän tekee säännöllisesti myös mm. Virtuosi di Kuhmon, Australian kamariorkesterin, Lontoon kamariorkesterin, Skotlannin kamariorkesterin ja Britten Sinfonian kanssa. Kuusistolla on joukko kokoonpanoja, joissa hän soittaa säännöllisesti, tunnetuimpina KRAFT, The Luomu Players sekä Subterraneo. Riemullista yhteistyötä on takana myös mm. lauluyhtye Rajatoman, Trio Töykeiden, Don Johnson Big Bandin, Rinneradion ja yhdysvaltalaisen Salsa Duran kanssa. Kuusisto on soittanut runsaasti kamarimusiikkia mm. Olli Mustosen ja Ismo Eskelisen kanssa. Pekka Kuusisto on Meidän Festivaalin taiteellinen johtaja. Kausilla 2009–2012 myös Hämeenlinnan Verkatehtaassa kuullaan hänen suunnittelemansa monipuolinen konserttisarja.

Baritoni **Jorma Hynninen** opiskeli Sibelius-Akatemiassa sekä Luigi Riccin ja Kurt Overhoffin johdolla. Vuonna 1970 hän antoi ensikonserttinsa ja teki myös debyyttinsä Kansallisoopperassa, jossa hän edelleen esiintyy säännöllisesti. Hän on myös toiminut Kansallisoopperan ja Savonlinnan Oopperajuhlien taiteellisena johtajana. Hynninen on esiintynyt Metropolitanin oopperassa New Yorkissa, Wienin valtionoopperassa, Milanon La Scalassa ja Baijerin valtionoopperassa. Hän on yhdistänyt oopperalaulajan uransa säännölliseen konserttitoimintaan maailman johtavien kapellimestarien, kuten Seiji Ozawan, Kurt Masurin ja Esa-Pekka Salosen kanssa.

Resitaalilaulajana hän on esiintynyt Euroopan ja Pohjois-Amerikan merkittävässä kapungeissa.

Sinfonia Lahti kehittyi yhdessä Osmo Vänskän (ylikapellimestari 1988–2008) kanssa yhdeksi Euroopan merkittävistä orkestereista. Jukka-Pekka Saraste toimi vuosina 2008–11 orkesterin taiteellisena neuvonantajana, ja syksyllä 2011 Okko Kamu aloitti kautensa orkesterin ylikapellimestarina. Vuodesta 2000 lähtien orkesterin koti on ollut puinen Sibeliustalo, jonka pääsalin kansainvälisesti kiitetyn akustiikan on suunnitellut Artec Consultants Inc, New York. Orkesteri on tehnyt BIS-levymerkille monia menestyksekkäitä levytyksiä, joista se on saanut useita kansainvälisiä levypalkintoja (mm. Grand Prix du Disque 1993, *Gramophone* Award 1991 ja 1996, Cannes Classical Award 1997 ja 2001 sekä Midem Classical Award 2006). Orkesteri on saanut levytyksistään myös kolme platinalevyä ja useita kultalevyjä, mm. Sibeliuksen *viulukonserton* alkuperäisversion sisältävästä levystään (1992).

Orkesteri on esiintynyt lukuisilla musiikkifestivaaleilla, mainittakoon BBC Proms Lontoossa ja Valkeat yöt -festivaali Pietarissa. Orkesteri on esiintynyt myös mm. Amsterdamin Concertgebouw'ssa, Wienin Musikvereinissa ja Berliinin filharmoniaassa, ja lisäksi se on tehnyt konserttavierailuja mm. Espanjaan, Japaniin, Saksaan, Yhdysvaltoihin ja Kiinaan. Japanilaiset kriitikot valitsivat Tokiossa esitetyn Sibeliuksen *Kullervon* vuoden 2003 parhaaksi klassisen musiikin esitykseksi Japanissa. Sinfonia Lahti järjestää Sibeliustalossa joka vuosi syyskuussa kansainvälisen Sibelius-festivaalin.

Jaakko Kuusiston työ Sinfonia Lahden kanssa alkoi nimityksellä konserttimestariksi vuonna 1999, ja sittemmin häntä on nähty orkesterin edessä säännöllisesti niin solistina kuin kapellimestarinakin. Kuusiston johtamat konsertit sisältävät poikkeuksellisen laaja-alaista ohjelmistoa sinfoniamusiikin klassikoista elokuvamusiikkiin ja muuhun nykymusiikkiin. Hyvä esimerkki on pitkä yhteistyö lauluyhtye Rajattoman

kanssa, joka on poikinnut kaksi platinal levyä ja suuren määrän loppuunmyytyjä konsertteja. Kuusisto myös johtaa ja suunnittelee Sinfonia Lahden jokavuotisen Kevät-festivaalin, joka keskittyy klassis-romanttiseen kamariorkesteriohjelmistoon.

Kuusisto toimi Oulu Sinfonian päävierailijana vuosina 2005–09, toimien viimeisellä kaudellaan myös orkesterin taiteellisen toimikunnan puheenjohtajana. Hän on vierailut mm. Minnesotan orkesterin, Belgian kuninkaallisen filharmonian (deFilharmonie), Trondheimin sinfoniaorkesterin, Belgradin filharmonian, Tapiola Sinfoniettan, sekä Tallinnan ja Lausannen kamariorkesterien kapellimestarina, sekä johtanut myös useita kotimaisia orkestereita.

Viulistina Kuusisto on voittanut palkintoja useissa kansainvälisissä kilpailuissa, ja on esiintynyt solistina ja kamarimuusikkona eri puolilla maailmaa. Hänen BIS-yhtiölle tekemänsä levytykset käsittävät Sibeliuksen koko nuoruudentuotannon viululle sekä mm. Rautavaaran ja Pulkkinen viulukonsertot. Hänen levytyksiinsä kuuluvat myös Bachin ja Sallisen viulukonsertot, Ahon *Sinfonia Concertante* sekä Prokofjevin viulumusiikkia sisältävä levy.

Jaakko Kuusisto on aktiivinen säveltäjä, jonka teosluettelo sisältää kamarimuusiikkia, orkesteriteoksia, oopperaa ja elokuvamusiikkia. *Koirien Kalevala* -ooppera lienee hänen tunnetuimpia teoksiaan, ja hiljattain Kuusiston musiikkia on kuultu Timo Koivusalon *Täällä Pohjantähden alla* -elokuvissa. Elokuvien musiikin esittää Sinfonia Lahti Kuusiston johtamana.

Ilkka Kuusisto ist ein eklektizistischer Komponist, und er ist stolz darauf.

Manche sind der Meinung, dass Eklektizismus – also die freizügige Kombination von Einflüssen und Stilen – etwas Beschämendes, ja Verwerfliches sei. Kuusisto aber öffnet allem, was er hört und aufnimmt, den Weg in seine Kompositionen: „Ich verzeihe mir“, so Kuusisto, „dass ich jene Musik schreibe, die ich selber mag.“

Kuusisto (geb. 1933) hat Komposition u.a. bei Aarre Merikanto studiert, doch verstand er sich lange Zeit nicht so sehr als Komponist, sondern vielmehr als ein Handwerker, dessen Musik immer für bestimmte Anlässe entstand: Als er für das Theater arbeitete, komponierte er Bühnenmusik, als Organist schrieb er liturgische Kompositionen, und als Chorleiter komponierte und arrangierte er Chorwerke. „Aus all diesen Zutaten habe ich einen Eintopf gekocht, den ich ständig umrühre.“ Eine besondere Würze erhält dieser Eintopf durch den Jazz, denn Ilkka Kuusisto begann seine musikalische Laufbahn 1948 als Jazzpianist.

Einen Schwerpunkt von Ilkka Kuusistos Schaffen bildet die Oper – zuerst, 1974, mit seiner *Muumioopera (Muminoper)*, auf die weitere Aufträge folgten. In den 1990er Jahren war er einmal im Frühstücksfernsehen zu Gast und wurde gefragt, warum er vor allem Opern schreibe. „Weil ich“, so der Komponist, „entsprechende Aufträge erhielt. Aber ich könnte auch etwas Kleineres schreiben, selbst eine Symphonie, wenn jemand eine in Auftrag gäbe.“ Osmo Vänskä, seinerzeit Chefdirigent des Lahti Symphony Orchestra, hörte das Interview und beauftragte ihn tatsächlich mit der Komposition einer Symphonie.

Die Behauptung, die Symphonie sei ein Genre eher kleineren Formats, darf als typisches Beispiel für Kuusistos schalkhaften Humor betrachtet werden. Seine *Symphonie Nr. 1* (1998), die der Komponist Osmo Vänskä in Dankbarkeit widmete, ist gleichwohl ein großes Werk sowohl im Hinblick auf Umfang wie auf Form.

Die Symphonie wurde speziell für das Lahti Symphony Orchestra komponiert; es gibt prominente Solopartien für verschiedene Blasinstrumente, u.a. Trompete, Horn und Englischhorn. Kuusisto hat berichtet, dass er beim Komponieren an konkrete

Stimmführer des Lahti Symphony Orchestra dachte – Menschen an der Spitze ihres jeweiligen Metiers.

Die Atmosphäre der Symphonie ist zumal in ihrem ersten Teil hell und optimistisch. „Ich komponierte in einer Art sommerlichem Entzücken“, sagt Kuusisto – und fügt, um alle Zweifel auszuschließen, hinzu: „Den Ruf des Kuckucks hört man, noch bevor zehn Take vergangen sind.“ Vom Orchester hören wir eine Fülle weiterer sommerlicher Waldklänge.

Der zweite Satz nimmt den Hörer ebenfalls mit in den Wald – Sherwood Forest, um genau zu sein. In diesem Satz greift Kuusisto auf Material aus seinem Ballett *Robin Hood* (1985) zurück, das seinerzeit nicht zur Aufführung kam, weil der amerikanische Auftraggeber in finanzielle Schwierigkeiten geraten war. Unschwer lassen sich die Bewegungen menschlicher Körper vorstellen, wenn sich die Musik verstopfen voran bewegt, knistert und frohlockt. Ein lebhafter dritter Satz mit vielfältigen Klangfarben und ein explosiv energischer vierter Satz komplettieren das Werk.

Die Entstehungsgeschichte des Violinkonzerts *Concertino improvvisando* (2006) beginnt mit einem Antrag auf ein Stipendium, den Kuusisto stellte und dann vergaß. Zu seiner Überraschung erhielt er dann die Nachricht, dass ihm das Stipendium für die Komposition eines Violinkonzerts gewährt würde. Er wandte sich an seinen Sohn, den Violinisten Pekka, und fragte ihn, was für ein Konzert es wert wäre, komponiert zu werden, welche Art Konzert im Repertoire noch fehle. Pekka schlug ein Konzert vor, in dem der Solist die Möglichkeit erhielte zu improvisieren – nicht nur in den Kadenzen.

Und so entstand dieses dreisätzige Konzert, dessen Sätze ihre Wurzeln in Traditionen je unterschiedlicher Kontinente haben: Der erste Satz basiert auf nordischer Volksmusik, der Mittelsatz ist ein Beispiel für langsamen Swing, während im dritten Satz ausgelassene lateinamerikanische Rhythmen erklingen. Das Werk zeigt sowohl Kuusistos Vorliebe für Stilmixturen wie auch seinen Jazz-Hintergrund: Die Improvisationsabschnitte sind mit Akkordangaben versehen, auf deren Basis der Solist seine eigenen Vorstellungen umsetzen kann.

Das Violinkonzert wurde von Lasse Joamets und dem Lapland Chamber Orchestra uraufgeführt; für die vorliegende Einspielung übernahm Pekka Kuusisto, der konzeptionelle Vater des Werks, den Solopart. Gleichwohl hatte Ilkka Kuusisto keinen bestimmten Solisten im Auge; tatsächlich verfolgte er mit seinem Konzert zum Teil auch pädagogische Absichten. Da das Improvisieren klassischen Violinisten nicht unbedingt vertraut ist, gibt dieses Werk ihnen die Möglichkeit, ihr Instrument auf eine neue, freie Weise einzusetzen.

Pekka Kuusisto ist ein virtuoser Violinist, der seinem Instrument alles entlocken kann, was er will. In diesem Werk geht es ihm nicht um traditionellen Jazz oder um Blues-Riffs; seine Improvisationen nutzen andere Inspirationsquellen. Dann und wann legt er seine Violine beiseite und pfeift einen Swing-Refrain. Die ausgeschriebenen Themen und die improvisierten Teile gehen unmerklich ineinander über. Wer die Partitur nicht kennt, wird nicht angeben können, welche Teile notiert sind und welche der Fantasie des Solisten entspringen. Die Komposition wie auch ihre Interpretation sind von einer entspannten, lässigen, umgänglichen Atmosphäre geprägt.

Der Bau der neuen Oper in Helsinki Anfang der 1990er Jahre markierte einen bedeutenden Wendepunkt im finnischen Musikleben. Ilkka Kuusisto war der letzte Direktor des alten Opernhauses; seine Aufgabe war es, den Übergang in das neue Haus zu betreuen.

Kuusistos Amtsnachfolger war Walton Grönroos, ein Opernsänger von den Åland-Inseln und mithin ein schwedischer Muttersprachler, als welcher er seinen Fähigkeiten misstraute, eine Rede auf Finnisch zu halten. Also gab er bei seinem Vorgänger eine Festkantate in Auftrag, die ihm die Gelegenheit verschaffte, zu singen statt zu sprechen. *Kun talo alkaa soida* (Wenn das Haus zu erschallen beginnt, Text: Lassi Nummi) wurde 1992 für die Einweihung des neuen Opernhauses im Folgejahr komponiert.

Die Kantate ist darüber hinaus auch mit anderen Direktoren der Oper verknüpft: Sie ist dem Andenken an Alfons Almi (1904–1991) gewidmet, der sich unermüdlich

für das neue Opernhaus einsetzte und vor seinem Tod noch der Grundsteinlegung beiwohnen konnte. Der Baritonsolist unserer Einspielung, Jorma Hynninen, war während Kuusistos Amtszeit Künstlerischer Leiter der Finnischen Nationaloper. Das Werk gibt ihm die Möglichkeit, eine seiner vielen sängerischen Stärken zu demonstrieren: die klare und ausdrucksstarke Textinterpretation.

Nummis Text macht Anleihen bei der Bibel, dem *Kalevala* und der Philosophie Arthur Schopenhauers; die Komposition selber aber begibt sich in noch entlegene Gefilde – und tut dies mit noch größerer Unbekümmertheit. Stilistisch bekundet sie einen frohgemuten Eklektizismus, bei der eine wilde Orchesterfanfare plötzlich einem sensiblen Tongemälde weicht, das dann zu einem energischen Marsch führt. Im Zentrum steht dabei immer das Akkordeon, das beliebte Tänze spielt. Jede Gattung der Musik ist willkommen, wenn das Haus zu erschallen beginnt.

Der Dirigent der vorliegenden Einspielung ist Jaakko Kuusisto, seines Zeichens Violinist, Komponist, Arrangeur und Grenzgänger: ein professioneller Musiker, den man unmöglich in eine Schublade stecken kann – was ebenso für seinen Vater gilt.

© *Jarmo Papinniemi 2011*

Pekka Kuusisto ist ein ungewöhnlich vielseitiger Musiker, der auf der Konzertbühne ebenso zu Hause ist wie in der elektronischen Musik. Mit drei Jahren begann er das Violinspiel, um später am Musikinstitut Helsinki, an der Sibelius-Akademie und der Indiana University zu studieren. Zu seinen Lehrern gehörten u.a. Géza Szilvay, Tuomas Haapanen, Miriam Fried und Paul Biss. 1995 gewann Pekka Kuusisto als erster finnischer Musiker den Internationalen Jean Sibelius-Violinwettbewerb.

In seiner Zusammenarbeit mit der Tapiola Sinfonietta, den Virtuosi di Kuhmo, dem Australian Chamber Orchestra, dem London Chamber Orchestra, dem Scottish Chamber Orchestra und der Britten Sinfonia verbindet Kuusisto die Rolle des So-

listen mit der des Dirigenten. Zu anderen Ensembles, mit denen Kuusisto regelmäßig kooperiert, gehören KRAFT, The Luomu Players und Subterraneo; außerdem hat er mit dem Vokalensemble Rajaton, der Jazz-Formation Trio Töykeät, der Don Johnson Big Band, der Techno-Band Rinneradio und der amerikanischen Gruppe Salsa Dura zusammengearbeitet. Zu Kuusistos Kammermusikpartnern gehören der Pianist Olli Mustonen und der Gitarrist Ismo Eskelinen. Pekka Kuusisto ist Künstlerischer Leiter des Meidän Festivaali (Unser Festival); für die Jahre 2009–12 hat er eine umfangreiche Konzertreihe für den Verkatehdas-Konzertsaal von Hämeenlinna entwickelt.

Der Bariton **Jorma Hynninen** studierte an der Sibelius-Akademie in Helsinki sowie bei Luigi Ricci und Kurt Overhoff. 1970 gab er sein erstes öffentliches Konzert und auch sein Debüt an der Finnischen Nationaloper, der er heute noch angehört. Außerdem war er Künstlerischer Leiter der Finnischen Nationaloper und der Opernfestspiele Savonlinna. Er ist an der Metropolitan Opera in New York, der Wiener Staatsoper, der Mailänder Scala und der Bayerischen Staatsoper aufgetreten. Neben seinem Opernschaffen ist Hynninen regelmäßig in Konzerten mit den führenden Orchestern und Dirigenten der Welt aufgetreten, u.a. mit Seiji Ozawa, Kurt Masur und Esa-Pekka Salonen. Als Liedersänger hat er in den großen Städten Europas und Nordamerikas gastiert..

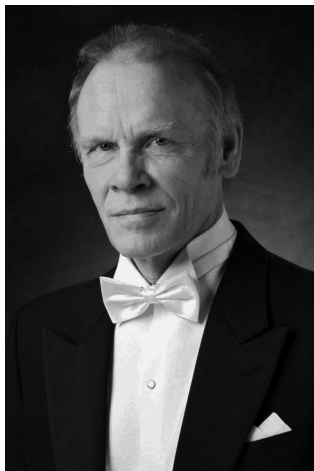
Das **Lahti Symphony Orchestra** (Sinfonia Lahti) hat sich unter der Leitung von Osmo Vänskä (Chefdirigent von 1988–2008) zu einem der angesehensten Orchester Europas entwickelt. Jukka-Pekka Saraste war Künstlerischer Berater des Orchesters in den Jahren 2008–11; im Herbst 2011 trat Okko Kamu das Amt des Chefdirigenten an. Das Orchester residiert seit 2000 in der aus Holz erbauten Sibelius-Halle (deren international gerühmte Akustik von Artec Consultants, New York, konzipiert wurde). Das Orchester hat zahlreiche herausragende CD-Projekte bei BIS vorgelegt,

für die es mit zwei *Gramophone* Awards, dem Grand Prix du Disque der Académie Charles Cros, zwei Cannes Classical Awards und einem Midem Classical Award ausgezeichnet wurde. Das Orchester hat drei Platin- sowie mehrere Goldene Schallplatten erhalten, u.a. für die Einspielung der Originalfassung von Sibelius' *Violinkonzert* (1992) sowie für „Finnish Hymns“. Das Orchester hat bei zahlreichen Festivals gespielt (u.a. bei den BBC Proms in London und den Weißen Nächten in St. Petersburg) wie auch in Amsterdam, im Wiener Musikverein und in der Symphony Hall von Birmingham. Konzertreisen haben es nach Deutschland, Russland, Spanien, Japan, China und in die USA geführt; im Jahr 2003 wurde die Aufführung von Sibelius' *Kullervo* von japanischen Musikkritikern zum besten klassischen Konzert des Jahres gewählt. Alljährlich im September veranstaltet das Lahti Symphony Orchestra in der Sibelius-Halle ein internationales Sibelius-Festival.

Seit seiner Ernennung zum Konzertmeister des Lahti Symphony Orchestra (1999) hat **Jaakko Kuusisto** in vielfältiger Weise mit diesem Ensemble gearbeitet, von Solo-Auftritten bis zum Dirigieren und Leiten von Konzerten und Aufnahmen mit einem Repertoire, das von Bach bis zur zeitgenössischen Musik reicht, einschließlich einer höchst erfolgreichen Zusammenarbeit mit Finnlands führender *A cappella*-Gruppe Rajaton, mit der er Musik von ABBA und Queen aufführte. Kuusisto leitet auch das jährliche Spring Festival des Orchesters, wobei der Schwerpunkt auf klassisch-romantischem Repertoire liegt.

Von 2005 bis 2009 war Jaakko Kuusisto Erster Gastdirigent des Oulu Symphony Orchestra und fungierte während seiner letzten Spielzeit mit dem Ensemble auch als Künstlerischer Berater. Als Gastdirigent hat er u.a. mit dem Minnesota Orchestra, der Philharmonie Belgien, dem Trondheim Symphony Orchestra, der Belgrade Philharmonic Orchestra und verschiedenen Kammerorchestern wie der Tapiola Sinfonietta und den Kammerorchestern von Lausanne und Tallinn gearbeitet. Als Geiger hat Kuusisto einige Preise bei internationalen Wettbewerben gewonnen und ist als Solist

und Kammermusiker in mehreren Kontinenten aufgetreten. Er ist auf zahlreichen BIS-Aufnahmen vertreten, besonders mit Kammermusik-Repertoire von Jean Sibelius. Seine Diskografie umfasst auch die Violinkonzerte von Rautavaara, Pulkkis, Sallinen und Bach sowie Aho's *Sinfonia Concertante*. Jaakko Kuusisto ist auch als Komponist und Arrangeur aktiv; sein Werk umfasst Kammermusik, Oper und Filmmusik. Seine Familien-Oper *Das Kalevala der Hunde* erfreut sich eines beachtlichen Erfolges, und eines seiner neueren Werke ist die Musik zu dem Film *Täällä Pohjantähden alla*, gespielt vom Lahti Symphony Orchestra unter Kuusistos Leitung.

JORMA HYNNINEN

Photograph: © Heikki Tuuli

Ilkka Kuusisto est un compositeur éclectique et fier de l'être.

Certains sont d'avis que l'éclectisme, la combinaison libre d'influences et de tendances stylistiques, est une qualité embarrassante ou même répréhensible. Mais Kuusisto permet à tout ce qu'il a entendu et assimilé de paraître dans ses compositions, disant : « Je me pardonne d'écrire la sorte de musique que j'aime. »

Kuusisto (né en 1933) a étudié la composition avec Aarre Merikanto entre autres mais il mit du temps à se considérer comme un compositeur. Il se voyait plutôt comme un artisan qui écrivait toujours de la musique pour quelque occasion particulière : quand il travaillait au théâtre il écrivait de la musique de scène, comme organiste il composait des œuvres liturgiques et le chef de chœur écrivait et arrangeait des pièces chorales. « A partir de tout cela j'ai fait un ragoût que je brasse continuellement. » Le jazz ajoute une épice spéciale au ragoût car Ilkka Kuusisto entreprit sa carrière musicale en 1948 comme pianiste de jazz.

Une partie importante de la production d'Ilkka Kuusisto consiste en opéras, commençant par *Muumiooppera* (*L'Opéra de Mumin*) en 1974, suivi d'autres commandes. Au cours d'un programme de télévision le matin dans les années 1990, on demanda à Kuusisto pourquoi il écrivait surtout des opéras. « Parce qu'ils m'ont été commandés. Mais je pourrais composer quelque chose de plus petit format, même une symphonie, si on m'en demandait une », répondit le compositeur. Osmo Vänskä, à cette époque chef principal de l'Orchestre symphonique de Lahti, entendit l'entrevue et commanda une symphonie à Kuusisto. L'humour malicieux de Kuusisto ressort typiquement dans sa suggestion que la stature du genre symphonique soit modeste. Sa *Symphonie no 1* (1998) – que le compositeur dédia avec gratitude à Osmo Vänskä – est néanmoins une œuvre majeure en termes d'amplitude et de forme.

La symphonie fut composée spécialement pour l'Orchestre symphonique de Lahti ; elle comporte d'importantes parties solos pour divers instruments à vent dont trompettes, cors et cor anglais. Kuusisto explique qu'il pensait, en composant, aux premiers pupitres dans l'Orchestre symphonique de Lahti, des gens à la fine pointe

de leur domaine respectif. L'atmosphère de la symphonie, surtout sa première partie, est claire et optimiste. « Je composais dans un état d'enchantement estival » explique Kuusisto – ajoutant, pour chasser toute ombre d'un doute : « L'appel du coucou est présent avant la fin de la dixième mesure. » L'orchestre nous fait entendre une abondance d'autres sons de la forêt en été.

Le second mouvement aussi conduit l'auditeur dans la forêt – plus précisément la forêt de Sherwood. Dans ce mouvement, Kuusisto utilise du matériel de son ballet *Robin Hood* (1985) qui alors n'avait pas encore été créé parce que l'Américain qui l'avait commandé avait connu des difficultés financières. L'auditeur n'a pas de peine à imaginer les corps humains en mouvement quand la musique se meut furtivement, pétillante et folâtre. Un troisième mouvement animé aux riches couleurs tonales et un quatrième mouvement énergétique et explosif complètent l'œuvre.

L'histoire du concerto pour violon *Concertino improvvisando* (2006) commence par une demande de bourse qu'Ilkka Kuusisto envoya et oublia ensuite. A sa surprise, il apprit qu'on lui avait accordé la bourse pour composer un concerto pour violon. Il demanda alors à son fils Pekka quel genre de concerto valait la peine d'être composé et quelle sorte de pièce manquait encore au répertoire. Pekka suggéra un concerto où le soliste pourrait improviser – pas seulement dans les cadences.

C'est ainsi que le concerto vit le jour. Il compte trois mouvements, chacun ancré dans une tradition d'un continent différent : le premier repose sur la musique populaire nordique, le second exemplifie un swing lent tandis que le troisième fait entendre d'enjoués rythmes latino-américains. L'œuvre montre le talent de Kuusisto à combiner différents styles et expose son passé dans le jazz : les sections d'improvisation fournissent des indications d'accords, une base sur laquelle le soliste peut donner vie à sa propre vision.

Le concerto fut créé par Lasse Joamets et l'Orchestre de chambre de la Lapponie ; sur ce disque, c'est au tour de Pekka Kuusisto, le père conceptuel de l'œuvre. Ilkka Kuusisto n'avait pas pensé à un soliste particulier ; son but était en partie éducatif.

Parce que l'improvisation n'est pas tellement familière aux violonistes classiques, ce morceau leur donne la chance d'utiliser leur instrument de manière nouvelle, libre.

Pekka Kuusisto est un violoniste virtuose qui peut faire tout ce qu'il veut avec son instrument. Il ne veut pas jouer du jazz traditionnel ni des riffs de blues dans cette œuvre ; d'autres sources d'inspiration nourrissent ses improvisations. A l'occasion, il met son violon de côté et siffle un refrain de swing. Les thèmes écrits et les passages improvisés émergent imperceptiblement. Sans savoir comment la musique est notée sur papier, il est impossible de dire quels passages sont demandés par le compositeur et lesquels surgissent de l'imagination du soliste. La composition et son interprétation se caractérisent par une ambiance détendue, complaisante, sans façon.

L'érection de la nouvelle maison d'opéra d'Helsinki au début des années 1990 marqua un tournant important dans la vie musicale finlandaise. Ilkka Kuusisto fut le dernier directeur de la vieille maison d'opéra ; il dut surveiller la transition à la nouvelle bâtisse. Le successeur de Kuusisto fut Walton Grönroos, un chanteur d'opéra des îles d'Åland – et par conséquent de langue suédoise – qui ne se jugeait pas capable de prononcer un discours en finlandais. C'est pourquoi il demanda à son prédécesseur d'écrire une cantate de fête où il pourrait chanter au lieu de parler. ***Kun talo alkaa soida*** (*Quand la maison commence à résonner*), sur un texte de Lassi Nummi, date de 1992 et est une commande pour l'inauguration de la nouvelle maison d'opéra en 1993.

La cantate est reliée aussi à d'autres anciens directeurs de la maison : elle est dédiée à la mémoire d'Alfons Almi (1904–91) qui travailla sans réserve en faveur du nouvel opéra et qui, avant sa mort, put assister à la pose de la première pierre. Le baryton solo sur ce disque est Jorma Hynninen qui était directeur artistique de l'Opéra national Finlandais à l'ère de Kuusisto. La pièce lui donne l'occasion de montrer l'une de ses nombreuses ressources comme chanteur : son énonciation claire et expressive du texte.

Le texte de Nummi provient de la Bible, du *Kalevala* et de la philosophie d'Arthur Schopenhauer mais la composition elle-même emprunte du matériel encore plus

lointain et le fait avec grande insouciance. Son style fait preuve d'un éclectisme enjoué où une fantare orchestrale raboteuse fait soudainement place à un coloris sensible, puis à une marche vigoureuse. Au centre de tout se retrouve l'accordéon qui joue des rythmes de danses populaires. Tout genre musical est le bienvenu quand la maison commence à résonner.

Le chef d'orchestre sur ce disque est Jaakko Kuusisto, lui-même violoniste, compositeur, arrangeur et briseur de moules – un musicien professionnel qu'il est impossible d'étiqueter, ni son père non plus.

© Jarmo Papinniemi 2011

Pekka Kuusisto est un musicien au talent extraordinairement varié, aussi à l'aise comme soliste de concerto qu'en musique électronique. Il a commencé à jouer du violon à l'âge de trois ans et il a étudié à l'Institut de musique de l'est d'Helsinki, à l'Académie Sibelius et à l'Université d'Indiana. Ses principaux professeurs furent Géza Szilvay, Tuomas Haapanen, Miriam Fried et Paul Biss. En 1995, Pekka Kuusisto fut le premier violoniste finlandais à gagner le concours international pour violon Jean Sibelius.

Kuusisto combine les rôles de soliste et de chef dans ses collaborations avec la Sinfonietta Tapiola, Virtuosi di Kuhmo, l'Orchestre de chambre Australien, l'Orchestre de chambre de Londres, l'Orchestre de chambre Écossais et Sinfonia Britten. Il travaille régulièrement en plus avec d'autres ensembles dont KRAFT, les Luomu Players et Subterraneo, le groupe vocal Rajaton, le Trio Töykeät de jazz, Don Johnson Big Band, le groupe techno Rinneradio et le groupe américain Salsa Dura. Les partenaires de musique de chambre de Kuusisto comptent aussi le pianiste Olli Mustonen et le guitariste Ismo Eskelinen. Pekka Kuusisto est directeur artistique de Meidän Festivaali (Notre Festival) et il a mis sur pied une importante série de concerts à la salle Verkatehdas de Hämeenlinna dans la période 2009–12.

Jorma Hynninen, baryton, a étudié à l'Académie Sibelius à Helsinki ainsi qu'avec Luigi Ricci et Kurt Overhoff. En 1970, il donna son premier concert public et il fit aussi ses débuts avec l'Opéra National Finlandais dont il est encore un membre régulier. Il a également été directeur artistique de l'Opéra national finlandais et du festival d'opéra de Savonlinna. Il a chanté à l'Opéra Métropolitain de New York, à l'Opéra de Vienne, à La Scala de Milan et à l'Opéra national de Bavière. Hynninen allie une carrière d'opéra à des concerts réguliers avec les meilleurs orchestres et chefs du monde dont Seiji Ozawa, Kurt Masur et Esa-Pekka Salonen. Il s'est aussi produit comme récitaliste dans les plus grandes villes d'Europe et d'Amérique du Nord.

Sous la direction d'Osmo Vänskä (chef principal de 1988 à 2008), l'**Orchestre Symphonique de Lahti** (Sinfonia Lahti) est devenu l'un des plus remarquables d'Europe. Jukka-Pekka Saraste a été conseiller artistique de l'orchestre dans les années 2008–11 et, en automne 2011, Okko Kamu en est devenu chef titulaire. En l'an 2000, l'orchestre a élu domicile à la salle Sibelius en bois, dont l'acoustique d'Artec Consultants de New York jouit d'une renommée internationale. La formation a entrepris plusieurs grands projets d'enregistrements pour BIS, gagnant deux *Gramophone Awards*, le Grand Prix du Disque de l'Académie Charles Cros, deux «Prix Classique de Cannes» et un Midem Classical Award. En 2004, l'orchestre gagna un disque de platine pour son enregistrement «Sibelius – Music from Timo Koivusalo's film»; il possède aussi plusieurs disques d'or dans sa collection, par exemple pour ses enregistrements de la version originale du *Concerto pour violon* (1992) de Sibelius et de «Finnish Hymns» (2001). L'ensemble a joué à de nombreux festivals de musique dont les Proms de la BBC à Londres et le festival des Nuits Blanches à St-Petersbourg. Il s'est produit à Amsterdam, au Musikverein à Vienne et au Symphony Hall à Birmingham en plus d'avoir fait des tournées en Allemagne, Russie, Espagne, Chine, au Japon et aux Etats-Unis. En 2003, les cri-

tiques de musique japonais élurent l'exécution de *Kullervo* de Sibelius meilleur concert classique de l'année au Japon. Chaque septembre, l'Orchestre Symphonique de Lahti organise un festival international Sibelius à la salle Sibelius.

Depuis sa nomination comme premier violon de l'Orchestre Symphonique de Lahti en 1999, **Jaakko Kuusisto** a travaillé avec cet ensemble dans plusieurs rôles, comme soliste, chef d'orchestre et premier violon dans des concerts et enregistrements, dans un répertoire s'étendant de Bach à la musique contemporaine. Il a collaboré avec succès avec l'important groupe finlandais *a cappella* Rajaton, jouant de la musique d'ABBA et de Queen. Kuusisto dirige aussi l'annuel Festival du Printemps de l'orchestre qui met l'accent sur le répertoire classique et romantique.

Jaakko Kuusisto fut principal chef invité de l'Orchestre Symphonique d'Oulu de 2005 à 2009, cumulant aussi le poste de conseiller artistique pendant sa dernière saison avec l'orchestre. Il a également été chef invité de l'Orchestre du Minnesota, de l'Orchestre Philharmonique de Belgique, l'Orchestre Symphonique de Trondheim, l'Orchestre Philharmonique de Belgrade et plusieurs orchestres de chambre dont la Tapiola Sinfonietta et les orchestres de chambre de Lausanne et de Tallinn. Au violon, Kuusisto a gagné de nombreux prix à des concours internationaux et il s'est produit comme soliste et chambriste sur plusieurs continents. Il a fait de nombreux disques sur étiquette BIS, surtout de la musique de chambre de Jean Sibelius. Sa discographie renferme aussi les concertos pour violon de Rautavaara, Pulkkis, Sallinen et Bach, de même que la *Sinfonia Concertante* de Kalevi Aho. Jaakko Kuusisto est actif comme compositeur et arrangeur ; son catalogue d'œuvres renferme musique de chambre, opéra et musique de film. Son opéra de famille *Le Kalevala canin* a remporté un succès considérable et, parmi ses œuvres récentes se trouve la musique du film *Sous l'étoile polaire*, jouée par l'Orchestre Symphonique de Lahti dirigé par le compositeur.

KUN TALO ALKAA SOIDA

Teksti: Lassi Nummi

Se alkaa nyt...
Se on jo alkanut!
Siellä soi...
Siellä soi...
Tämä talo soi! Tämä talo soi!
Laulaa, tanssii, soi! soi! soi!

Tänään me emme pelkää.
Sana sanalta, sävel säveleltä, liike liikkeeltä
meidän tehtävämme piirtyy esiin.
Meillä on tehtävä. Meillä on sanoma.
Se ei ole sanottavissa toisaalla.
Se ei ole sanottavissa toisella kertaa.
Se ei ole sanottavissa toisin sanoin.
Se on sanottava täällä tänään.
Näillä sanoilla, sävelillä, liikkeillä.

Jokainen soittaja,
jokainen laulaja,
jokainen tanssija
on sana, kysymys.
Jokainen kuulija, katsoja, vastaantulija
on sana, vastaus.

Alussa oli sana, se tuli ihmisten luo.
Me olemme alussa.

Näin alkaa meidän arkinen työemme.
Kun me olemme työssä, teillä on juhla.
Kun esirippu aukeaa, on juhla myös meillä.
Sillä Juhla ei ole yksin teissä
eikä yksin meissä.

Tämä suuri soitin on rakennettu
jotta jokainen voisi kohdata oman juhlanga yksin
ja kun rajat hitaasti liukenevat,
yhdessä kalkki,
yhdessä, pienen hetken
kun juhla on meidän keskellämme.

WHEN THE HOUSE BEGINS TO RESOUND

Translation: English Centre, Jaakko Mäntyjärvi

It begins now.
It has begun!
The sound...
The sound...
This house is resounding! This house is resounding!
It is singing, dancing, resounding! resounding! resounding!

Today we are not afraid.
Word by word, note by note, movement by movement
Our mission emerges.
We have a mission. We have a message.
It cannot be said in any other place.
It cannot be said at any other time.
It cannot be said in any other words.
It must be said here, today
In these words, notes, movements.

Every player,
Every singer,
Every dancer
Is a word, a question.
Every listener, viewer, everyone you meet
Is a word, an answer.

In the beginning was the Word, It came to the people.
We are in the beginning.

This is the beginning of our daily work.
When we are at work, you have a feast.
When the curtain rises, our feast begins.
For the feast is not solely in you
Nor solely in us.

This great instrument has been built
So that everyone can find his feast alone,
And when all boundaries slowly dissolve,
Together, all of us,
Together, for a short moment
When the feast is with us.

Nyt tämä talo on soitin!
Soitin?
Nyt tämä talo on soitin
ja me olemme, te olette
me kaikki yhdessä olemme musiikki
joka kuulee ja kuuntelee ja toistuu
kaikuina ajassa,
joka laulaa ja tanssii
ja soi.

Sillä musiikki
– näin sanoo.
näin sanoo Arthur Schopenhauer –
sillä musiikki
ei milloinkaan samaistu aiheeseensa.
Sille ovat olemassa ainoastaan intohimot,
tahdonliikkeet,
ja se näkee
– kuten Jumala –
suoraan sydämeen.

Näyttämön leikki, elämän ilve
ei sitä vangitse tai muuta:
naurunremakankin lävitse
soi korkeuksista puhdas kauneus.

Niin kuultaa
elämän ilveen takaa,
sen loputtoman kurjuuden takaa
katoamattomana
olemassaolomme syvä ja vakava merkitys.

Unta! Unta!
Me kuuntelemme, katselemme
elämän unta,
kauhistavaa,
lumoavaa.
Yhä uudelleen me sen melkein tavoitamme,
melkein saamme otteeseemme.
Yhä uudelleen se karkaa käsistämme,
särkee padot, murtaa muurit,
vie meidät mukaansa

Now this house is an instrument!
An instrument?
Now this house is an instrument,
And we are, you are,
We all together are music
That hears and listens and echoes
Through time,
That sings and dances
And resounds.

For music,
So says –
So says Arthur Schopenhauer:
For music
Never identifies with its subject.
Nothing exists for it but passion,
Movements of will,
And it sees,
Like God,
Straight into the heart.

The game on stage, the jest of life,
Will not imprison or change it:
Even through loud laughter
A pure beauty shines from on high.

Thus we can see,
Behind the jest of life,
Behind its unending squalour,
Ever-enduring,
The profound and serious meaning of our existence.

A dream! A dream!
We are listening, watching
The dream of life,
Terrifying,
Enchanting,
Again and again we nearly reach it,
Nearly grasp it.
Again and again it escapes us.
It bursts dams, topples walls,
Takes us with it

tuskaan, riemuun, arvaamattomiin
yön syövereihin,
sarastuksen valoon.

Alussa oli sana.
Se kutsui pimeydestä
valon,
liikkeen.

Alussa oli liike.
Meri vaipui, maa kohosi, ja
hiukkaset tanssivat, tähdet tanssivat radoillaan
maailmaksi maailmaan.
Niitä ohjasi sävel.

Alussa oli sävel.
Se ohjasi meren virrat, sfäärien liikkeen
ja yhdisti niihin
sydämen sykkeen.

Kun ne kohtaavat
sana, sävel ja liike,
silloin on meidän keskellämme
se, jota emme koskaan voi omistaa,
jossa emme voi mitään omistaa,
mutta joka aina on mahdollisuutena meissä
kuin kaukainen muisto.
Kuin huomisaamun sarastus.
Kuin uni. Niin tosi.

To pain, to joy,
To abysses unforeseen,
To the light of dawn.

In the beginning was the Word.
It called the light,
The movement
From the darkness.

In the beginning was the movement.
The sea fell, the land rose, and
The particles danced, the stars danced in their orbits
To become a world in a world.
They were guided by the music.

In the beginning was the music.
It guided the currents of the sea, the movement of the spheres,
And combined
The beating of the heart.

When they meet –
Word, music and movement –
there is among us
That which we can never possess,
In which we can never possess,
But which is always potentially within us
Like a distant memory.
Like the dawn of tomorrow.
Like a dream. So true.

The Lahti Symphony Orchestra
is supported in this recording project
by the Finnish Performing Music
Promotion Centre (ESEK)

INSTRUMENTARIUM

Violin: Giovanni Battista Guadagnini 1752. Owned by the Finnish Cultural Foundation

Bow: Eugène Sartory

DDD

RECORDING DATA

Recorded in January 2010 (*Symphony, Concerto*) and September 2010 (*Kun tulo alkaa soida*) at the Sibelius Hall, Lahti, Finland

Recording producer: Ingo Petry

Sound engineer: Bastian Schick

Digital editing: Michaela Wiesbeck

Recording equipment: Neumann microphones; StageteC Truematch microphone preamplifier and high resolution A/D converter;

MADI optical cabling; Yamaha 02R96 digital mixer; Sequoia Workstation; STAX headphones

Executive producer: Robert Suff

BOOKLET AND GRAPHIC DESIGN

Cover text: © Jarmo Papinniemi 2011

Translations: Andrew Barnett (English); Horst A. Scholz (German); Arlette Lemieux-Chen   (French)

Photograph of Jaakko Kuusisto:    Jonas Lundqvist

Photograph of Pekka Kuusisto:    Sonja Werner

Typesetting, lay-out: Andrew Barnett, Compact Design Ltd, Saltdean, Brighton, England

BIS CDs can be ordered from our distributors worldwide.

If we have no representation in your country, please contact:

BIS Records AB, Stationsv  gen 20, SE-184 50   kersberga, Sweden

Tel.: 08 (Int.+46 8) 54 41 02 30 Fax: 08 (Int.+46 8) 54 41 02 40

info@bis.se www.bis.se

BIS-CD-1847    &    2011, BIS Records AB,   kersberga.

Cover image: 'BOYS! Please, help me!'
taken on the island Lõparõ east of Helsinki in 2000, this photograph documents a previous collaborative effort by the Kuusisto clan. (Source: KFA - the Kuusisto Family Archive)